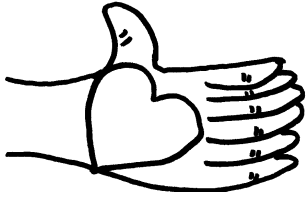

Met hart en hand

Nummer 4

November 2005

Beste parochianen,

Langzamerhand begint het Diaconaal Jaar een begrip te worden in de drie Alphense parochies. Na "de hongerigen te eten geven", "de vreemdelingen opnemen" en de "zieken bezoeken" is het in het vierde kwartaal van 2005 tijd voor het volgende werk van barmhartigheid: "de doden begraven".

In het bekende rijtje van de zeven werken van barmhartigheid neemt dit werk een bijzondere plaats in. Alle werken hebben stevige bijbelse wortels. Op veel plaatsen in het Oude Testament laat God zich kennen als de Barmhartige, die wenst dat mensen tot hun recht komen. God sluit een verbond met zijn volk en op basis daarvan behoort men kwetsbare mensen bescherming te bieden: de arme, de weduwe en wees, de vreemdeling. Omdat de mens geschapen is naar Gods beeld en gelijkenis, is het de opdracht voor de mens in Zijn sporen te gaan. De joodse traditie zegt dan ook: *Zoals Hij de naakten kleedt (Adam en Eva: Gen.3, 21), zul jij de naakten kleeden. De Heilige-Hij-Zij Geprezen bezocht de zieken (Abraham na zijn besnijdenis: Gen.18, 1), zo zul jij de zieken bezoeken. De Heilige-Hij-Zij-Geprezen troostte de rouwenden (Isaak na de dood van zijn vader: Gen.25, 11), zo zul jij de rouwenden troosten. De Heilige-Hij-Zij-Geprezen begroef de doden (Mozes: Deut.34, 6), zo zul jij de doden begraven.*

Matteüs vermeldt in Jezus' toespraak over het Laatste Oordeel (Mt 25, 31 - 46) ook een rijtje goede werken. "Ik had honger, en je hebt me te eten gegeven. Ik had dorst en je hebt me te drinken gegeven...", et cetera. Wie goed telt, komt er maar tot zes. De zevende, de doden begraven, ontbreekt hier.

Pas in 1207 heeft paus Innocentius III dit zevende werk toegevoegd. Dat gebeurde in een tijd, waarin het begraven van doden geen vanzelfsprekendheid was vanwege pest- en andere epidemieën. Maar ook al in de eeuwen daarvoor legden christenen zich toe op het begraven van doden, zowel leden van de eigen gemeenschap als anderen. Zij lieten zich daarbij speciaal inspireren door het bijbelboek Tobit. Daarin wordt de zorg voor de overledenen benadrukt, in directe relatie met twee andere werken van barmhartigheid: "Ik gaf brood aan de hongerigen en kleren aan de naakten; als ik het lijk van een volksgenoot buiten de muren van Ninivé zag liggen, dan begroef ik het." (Tobit 1, 17).

Wat heeft de doden begraven nu met barmhartigheid te maken? De dood is een scharniermoment dat uitnodigt om het leven te beschouwen van de dode, maar ook van onszelf. Als werk van barmhartigheid heeft de doden begraven dan ook twee kanten. Enerzijds richt het de aandacht op de dode die begraven wordt. Door veel aandacht en zorg te besteden aan het goed uitgeleide doen van de dode, wordt de overledene de laatste eer bewezen. Zo kan van elke dode op eigen wijze afscheid worden genomen. Anderzijds nodigt de dode degenen die achterblijven uit om hun eigen leven te beschouwen. Oog in oog met het einde van het leven is er geen schone schijn meer op te houden. We worden uitgenodigd ons de vraag te stellen: wat kies jij in je leven, wat haal je naar je toe, wat laat je los? Een zorgvuldig afscheid helpt de gemeenschap het verleden af te sluiten en de toekomst te openen. Vroeger was dat een gezamenlijke zorg, onder meer tot uiting komend in begrafenisverenigingen en allerlei vaste rituelen rond sterven, begraven en rouw. Daarna hebben we een tijd gehad dat ziekte en dood uit het gezichtsveld werden verdrongen. Nu leven we in een tijd, waarin een groter besef lijkt te bestaan van de kwetsbaarheid en eindigheid van

het leven van iedere mens. Met een grotere individuele vrijheid dan vroeger, toen ofwel de traditie ofwel de professionals bepaalden wat er moest gebeuren, geven mensen nu vorm aan het proces van rouwen en aan de uitvaart.

Bij een begrafenis proberen we recht te doen aan de overledene, aan de overlevenden, aan God. Barmhartigheid doen betekent dan: mensen niet ontluisteren, maar eer bewijzen als kind van God. Ruimte bieden voor alle gemengde gevoelens die een overlijden met zich mee kan brengen. En in dankbaarheid de overledene teruggeven aan God, in het vertrouwen dat God zelf de laatste eer bewijst.

In dit kwartaal organiseren we een aantal activiteiten, waarmee we de bezinning op onze omgang met de dood willen stimuleren. We hopen, dat daarmee onze zorg en eerbied voor overledenen én overlevenden worden bevorderd. In dit krantje leest u meer hierover.

De Beleidsgroep Diaconie

AGENDA

6 november: themazondag in alle drie parochies. In de woord- en communieviering van 11.00 uur in de Bron gaan Mario Coolen (Solidaridad) en Jan Maaßen (werkgroep Vieringen) voor. Muzikale omlijsting: Abraham Elias op Maya-fluit en schelp. Direct na de viering opening van de tentoonstelling "Reencuentro - Hereniging" met Maya-ritueel.

9 november: informatiebijeenkomst 'Wat doen we bij een uitvaart' in parochiezaal Pius X-kerk. Aanvang om 19.30 uur.

Tussen 6 en 27 november: wisselentoonstellingen in de drie parochiekerken: "Een laatste groet", "Van bidprentje tot gedachtenisprentje" en "Reencuentro - Hereniging".

‘Voorrecht om direct naast nabestaanden te staan’

Achter de Bonifaciuskerk ligt van oudsher al een begraafplaats. Deze is zorgvuldig aan het oog onttrokken door een haag, maar bevindt zich toch in het hart van Alphen. Toen in 1998 de in onbruik geraakte begraafplaats – gesloten is hij nooit – na ruiming en renovatie weer officieel werd bestemd om de overledenen van de parochie te begraven, riep dat binnen de gemeente Alphen enige weerstand op. Zeven jaar later is het vizier slechts op de toekomst gericht. De beheerder van de begraafplaats, Peter Dobbe, is bij het kerkhof betrokken vanaf het moment dat de kerkgemeenschap tot herstel hiervan heeft besloten.

Bij binnenkomst in de prachtige pastorie van de parochie, word ik hartelijk ontvangen en door Peter Dobbe kordaat richting begraafplaats geleid. „Dan weet je waarover we praten,” zegt hij. Met zichtbare trots laat hij mij de diversiteit aan graven zien. Enkele stokoude familie- en priestergraven liggen nog voor het kapelletje dat centraal op de begraafplaats prijkt. Het kerkhof doet rustig en knus aan. Omringd door een verzameling bouwwerken die als rijksmonument is gekenmerkt, is deze begraafplaats de moeite van een bezoek waard. Op de achtergrond loopt grafdelver Thomas Hoogeveen geruisloos rond. Hij zorgt ervoor dat het terrein er piekfijn bijligt.

Peter Dobbe is geen onbekende in de gemeente. Veertig jaar woont hij hier inmiddels. Als gemeenteraadslid voor het CDA is hij nu ruim drie jaar actief. Bij de Bonifaciusparochie is hij in 1972 terechtgekomen. Van meet af aan voelt hij zich in Alphens oudste parochie thuis, hoewel hij geografisch gezien tot de parochie De Heilige Geest behoort. „Ik ben eigenlijk een buitenlander,” grapt hij, verwijzend naar de term die een oud-penningmeester bezigde voor kerkgangers van buiten de parochie.

Als actief vrijwilliger is Dobbe begonnen in de financiële commissie van de parochie. „Ik heb ook tijd voor de politiek, dus dit kan ik ook doen,” was zijn gedachte achter die beslissing. Het zou tevens de aanloop naar zijn huidige functie betekenen.

In de commissie kwam op een goed moment een voorstel op tafel om het kerkhof te renoveren. Vragen als ‘willen mensen dat wel’ en ‘kan het financieel’ leidden tot het houden van een enquête

onder parochianen. In grote meerderheid kozen zij niet voor sluiting, maar voor het opknappen en in gebruik nemen van de begraafplaats. De Bonifaciusparochie besloot weer zelf te gaan begraven. „De gemeente kan het kerkhof gesloten verklaren, maar wij waren ze voor,” aldus Dobbe. Volgens velen in de gemeente past een kerkhof daar waar het winkelende publiek passeert, niet binnen hedendaagse, stads-ethische normen. Ondanks aanvankelijk verzet, kon de begraafplaats begin november 1998, Allerzielen, officieel weer in gebruik worden genomen.

Peter Dobbe (links) en Thomas Hoogeveen (rechts) op de begraafplaats bij de Bonifaciuskerk.

Bij de heropening kwam het nodige kijken. Oude reglementen waren niet meer te vinden in de parochiearchieven. Volgens de nieuw ontworpen reglementen komen alleen parochianen van de Bonifaciuskerk in aanmerking voor een laatste rustplaats op de begraafplaats.

Dobbes werkzaamheden beginnen bij het overlijden van een parochiaan. „Er komt een aanvraag binnen en dan is er een korte reactietijd. Ik zoek snel contact met Thomas Hoogeveen, die zorgt dat het graf opengaat.”

Hier blijkt tevens de goede organisatie, want er liggen altijd algemene en familiegraven klaar voor gebruik. „Op het moment dat iemand is begraven, wordt het graf ernaast gereedgemaakt. Vroeger werd een dag voor de begraafing het graf gemaakt en lag er een zandhoop naast, nu is na aanvraag het graf open en gereed. Een soort visitekaartje,” aldus Peter Dobbe.

Dobbe is aanwezig bij de uitvaartplechtigheid; hij begeleidt dan naast de pries-

ter mede de begrafenis. „Thomas of ik verlenen assistentie bij het neerlaten van de kist met een liftje.” In samenspraak met de familie wordt besloten of en hoe dat wordt gedaan. Direct na de begrafenis wordt het kerkhof kort gesloten om het nieuwe graf te fatsoeneren. „De bloemen worden dan geschikt op de – tijdelijke – afdekking. Als de familie na de koffietafel wil terugkeren, moet zij een verzorgd graf aantreffen.”

Na afloop van alle plechtigheden volgt de administratieve afhandeling. Dit is voor Dobbe niet de belangrijkste taak. „Het menselijke aspect is het belangrijkste, ik ben een gevoelsmens,” zegt hij oprecht. „Het is zeker niet zakelijk voor mij, verre van dat! Ik vind het een voorrecht om direct naast nabestaanden te staan en ze van advies te dienen. In die eerste dagen is het belangrijk dat ze de vragen die ze hebben, aan je kunnen stellen.”

Buiten dat ervaart hij het als een niet-zwaarwegende plicht ten opzichte van de kerkgemeenschap. „Het is fijn om voor de kerk bezig te zijn en je krijgt er veel voor terug. Mensen, ook uit de politiek, zeggen dat het een mooie tuin is, een rustpunt.” Na de oorspronkelijke weerstand dringt volgens Dobbe het besef door dat het ook zo kan en hoort in het stadscentrum. „Thomas en ik zijn gewoon zeer trots. Het is onze taak een plek te creëren waar mensen met hun verdriet kunnen komen, een herdenkingsplek,” stelt Dobbe, die hier zelf zijn overleden zoon heeft kunnen herbegraven.

Plannen voor de toekomst zijn er volop. Er wordt hard gewerkt aan het realiseren van een urnenmuur. „Hierover waren de meningen in het verleden verdeeld, maar ik vind dat je rekening moet houden met de gevoelens van mensen. Ook het bisdom stimuleert dit tegenwoordig.” Vlakbij die muur komt een gedenkplaat voor ongedoopte kinderen die vroeger aan de randen van de begraafplaats - in ongewijde grond - werden begraven. Wat de aanstaande fusie van verschillende parochies voor de begraafplaats zal betekenen, is nog ongewis. Maar voor Dobbe blijft voorop staan dat leven en dood met deze plek weer bij elkaar worden gebracht. „Het één kan niet zonder de ander.”

Kennismaken met rituelen rond begraven

In de maand november reizen drie tentoonstellingen langs de drie Alphense parochies, die alle te maken hebben met dood, de doden begraven en de doden herdenken. Deze thematiek past goed bij deze tijd van het jaar, waarin de bladeren vallen, de dagen kouder worden en de natuur afsterft. De winter staat voor de deur. En als katholieken denken we al snel aan de feestdagen van Allerheiligen (1 november) en Allerzielen (2 november), waarop we de gestorvenen herdenken.

Een laatste groet

De eerste expositie is een kleine selectie foto's van de fotografe Marrie Bot. In 1998 publiceerde zij een fotoboek *Een laatste groet. Uitvaart- en rouwrituelen in multicultureel Nederland*. Het is het resultaat van acht jaar fotograferen en uitvoerig onderzoek doen. In die tijd woonde zij ruim honderd uitvaarten bij en legde zij allerlei rituelen vast van verschillende bevolkingsgroepen in Nederland. Zij fotografeerde niet alleen traditionele gebruiken, maar ook recent ontstane rituelen. Zo kunnen we kennismaken met uiteenlopende manieren, waarop mensen afscheid nemen van hun dierbaren. Voor deze kleine tentoonstelling in Alphen hebben we ons beperkt tot zes bevolkingsgroepen: rooms-katholieken, protestanten, joden, islamieten, Surinaamse hindoes en niet-kerkelijke Nederlanders. In totaal worden er 39 foto's getoond met aandacht voor het afscheid van de dode, de uitvaart en de rouw bij de nabestaanden.

Re-encuentro - hereniging

Hoe belangrijk het is om de laatste eer te kunnen bewijzen aan een overledene, blijkt vooral in die situaties, waarin dat om een of andere reden niet goed mogelijk is. Onlangs is in Katwijk een monument opgericht voor de vissers die op zee zijn verdronken en wier lichaam nooit is gevonden. Nu hebben de nabestaanden een plek om naartoe te gaan. Of denk aan de moeite die wordt gedaan om slachtoffers van bomaanslagen of grote rampen te identificeren. Van 1960 tot 1996 werd het Midden-

Amerikaanse land Guatemala geteisterd door een bloedig gewapend conflict. Tienduizenden mensen, vooral Maya-indianen, werden vermoord. Na de Vredesakkoorden van 1996 startte het bisdom El Quiché met het verzamelen van getuigenissen van de nabestaanden van de doden en vermisten. Na het vertellen van hun persoonlijke ervaringen zeiden velen: „Nu weten jullie wat er is gebeurd. Maar kan de kerk ons ook helpen zoeken naar onze kinderen, ouders,

broers en zussen die zijn achtergebleven in ravijnen, in bossen en maïsvelden?" Dat was het startsein voor een project dat tot doel had massagraven te achterhalen en de slachtoffers te herbegraven. Voor de Maya's zijn de doden belangrijke raadgevers die waken over het welzijn van de levenden. Met de doden worden de problemen en zorgen van de familie besproken. Sinds de periode van het geweld is het contact met de doden verstoord, omdat zij niet met gepaste rituelen op het kerkhof zijn begraven. Vandaar dat voor de Maya's de hereniging met de slachtoffers van het geweld zo belangrijk is. De tentoonstelling brengt met foto's, weefsels en symbolen de liefde en zorg tot uiting waarmee de Maya's de massagraven uit de periode van het geweld blootleggen. Ze tonen ook indrukwek-

kende rituelen met kaarsen, wierook en bloemen die het herbegraven van de slachtoffers begeleiden. In een tekstboekje bij de expositie staan een korte inleiding over de periode van het geweld en meditatieve teksten bij de foto's.

Van bidprentje tot gedachtenisprentje

De derde tentoonstelling brengt ons weer dicht bij huis. Elke cultuur heeft zijn eigen gebruiken en rituelen voor de omgang met rouw en verlies. Een typisch onderdeel van de katholieke cultuur is het bidprentje. Tijdens of na de uitvaartviering krijgen de bezoekers vaak een bidprentje overhandigd ter nagedachtenis aan de overledene. Vanwege de beknopte levensbeschrijving bieden oude bidprentjes soms welkome informatie voor stamboomonderzoekers. Maar bidprentjes laten ook veranderingen zien in de manier waarop mensen betekenis geven aan de dood. Zo stond er vroeger op de voorkant meestal een religieuze afbeelding of stichtelijk plaatje. Tegenwoordig zijn portretten van de overledene of natuurbeelden als een herfstlandschap of verweerde boom populair.

En de tekst op de achterzijde wordt ook anders van karakter. Op oude prenten tref je nogal eens een vrome en stichtelijke tekst aan van de pastoor of kapelaan of een vermaning van de overledene zelf. Nu nemen de nabestaanden het woord en geven een persoonlijk getinte levensbeschrijving van de overledene. Het verdriet van de nabestaanden komt meer op de voorgrond te staan. En een christelijke duiding van de dood verdwijnt naar de achtergrond.

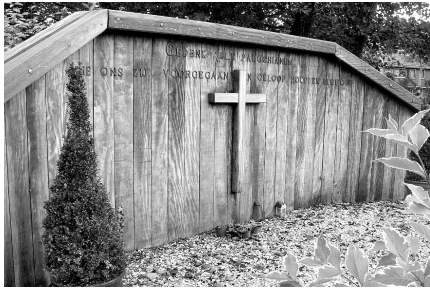
Het materiaal van deze expositie komt uit de privé-collectie van enige parochianen. De herkenbaarheid is groot. Misschien doet u nog onverwachte ontdekkingen.

Wanneer?

In onderstaand schema kunt u zien wanneer u welke tentoonstelling kunt zien in uw parochie. Let voor de precieze openingstijden op nadere informatie. Maar in ieder geval kunt u ze zien na de vieringen op zondag.

	Bonifaciusparochie	Pius X-parochie	Heilige Geestparochie
week 1 6 - 11 november	Bidprentjes	Een laatste groet	Re-encuentro
week 2 13 - 18 november	Een laatste groet	Re-encuentro	Bidprentjes
week 3 20 - 25 november	Re-encuentro	Bidprentjes	Een laatste groet

INFORMATIE- AVOND OVER UITVAART

Het begraven van een dode is niet alleen een dienst aan de overledene, maar ook aan de nabestaanden. Het is van belang, dat het goed gebeurt: je kunt het maar één keer doen. Veel mensen willen liever niet aan de dood denken. Pas als ze met een sterfgeval in hun directe omgeving worden geconfronteerd, moeten ze in korte tijd van alles beslissen en regelen. En dat op een moment, waarop ze ook in beslag worden genomen door allerlei emoties.

Professionals als uitvaartondernemers en pastores kunnen veel uit handen nemen. Zij leveren een eigen bijdrage aan het welslagen van een uitvaart. Maar ook zij zijn geholpen, als mensen enig inzicht hebben in de gang van zaken bij een uitvaart en hun wensen en verwachtingen ten aanzien van de vormgeving enigszins helder hebben. Het zou jammer zijn als je achteraf tot de conclusie komt dat je het eigenlijk anders had gewild en dat dat ook mogelijk zou zijn geweest.

Daarom organiseren de drie parochies een informatieavond rond de vraag "wat doen we bij een uitvaart?". Op deze avond geeft uitvaartondernemer Jacqueline Vegt voorlichting over allerlei keuzemomenten rondom een uitvaart. Pastor Leo Peeters legt uit welke kerkelijke rituelen er zijn bij een avondwake en een uitvaartdienst vanuit de kerk, het mortuarium of het crematorium. Ook gaan zij in op vragen vanuit het publiek.

De bijeenkomst wordt gehouden op woensdag 9 november 2005 in het parochiezaaltje van de Pius X-parochie, aan de Van Nestraat 4. Aanvang om 19.30 uur.

ROUWBEZOEK- GROEP

Dat doden worden begraven of gecremeerd, is in Nederland een vanzelfsprekendheid. Zelfs als iemand berooid sterft en er geen naaste familieleden zijn om de begrafenis te regelen, is een nette uitvaart gegarandeerd. In dat geval neemt de overheid die taak op zich. Is 'de doden begraven' daarmee een werk van barmhartigheid waaraan Nederlandse katholieken dus geen aandacht hoeven te besteden? De pastoraatgroep van de Heilige Geestparochie heeft daar begin jaren 90 heel anders over geoordeeld, toen die zich kort na de oprichting heeft geboden over de pastorale taken die een parochie zou moeten verrichten. Volgens de pastoraatgroep is het juist een van de belangrijkste taken, al vat ze dit werk van barmhartigheid wel veel breder op dan

de woorden suggereren. Het begraven van de doden mag dan goed geregeld zijn, maar de gevolgen van het sterven van een mens voor de nabestaanden duren even lang als het leven van hen die achterblijven.

Daarom heeft de Heilige Geestparochie toen rouwgroepen opgezet in samenwerking met de PKN-gemeente in De Bron, destijds nog de Federatie genoemd. Zes jaar lang is er elk jaar een nieuwe rouwgroep van start gegaan. Vanwege een tekort aan begeleiding is daarna gekozen voor het opzetten van een rouwbezoekgroep. In diezelfde tijd zijn de drie Alphense parochies gaan samenwerken.

Het doel van de rouwbezoekgroep is om bij het overlijden van een parochiaan de betrokkenheid van de parochie kenbaar te maken. Nabestaanden kunnen dan aangeven of zij vaker bezocht willen worden en of zij behoefte hebben aan gesprekken. Op die manier willen de parochies nabestaanden helpen bij de verwerking van hun verdriet.

Doordat de meeste vrijwilligers van de rouwbezoekgroep zelf een groot verlies hebben geleden, kunnen zij ook de pijn, verdriet en leegte van de nabestaanden delen.

In elke parochie in Alphen zijn er nu vrijwilligers die zich met deze taak van rouwbezoek willen bezighouden. Dit najaar hebben zij allemaal deelgenomen aan een cursus "Omgaan met rouwenden", zodat zij nog beter zijn toegerust voor hun taak.

Informatie over de rouwbezoekgroep is verkrijgbaar bij Margret Wilkens, tel. 443417 of e-mail: margret.wilkens@zonnet.nl.

COLOFON

Redactieadres:

Dekenaat Het Groene Hart
Paradijslaan 8
2405 CC ALPHEN A/D RIJN

Teksten: Jan Maasen, Laurens Teule en Margret Wilkens.

Illustratie: Monica Grootes

Opmaak: Mieke Samsom

E-mail: jmdekenaathgh@cs.com